

Strategija isturene odbrane u Evropi

Preispitivanje i dalje usavršavanje koncepcije i strategije *isturene odbrane* predmet je mnogih rasprava u štampi i vojnoj publicistici na Zapadu, a podstaknuto je novinama u doktrinama supersila i blokova, posebno razvojem i jačanjem oklopno-mehanizovanih i pokretnih snaga zemalja Varšavskog ugovora. Tome značajno doprinose i rasprave o ofanzivnom karakteru sadašnje američke doktrine *globalne odmazde*, posebno o ograničenom nuklearnom ratu, odnosno o nuklearnim raketama srednjeg dometa namenjenih za evropsko ratište. To unosi nove elemente u doktrinu i strategiju NATO, posebno u planove odbrane zemalja zapadne Evrope.

Preispitivanje postojeće strategije *isturene odbrane* pokrenuto je u NATO, a naročito u SAD, pre svega zbog narasle vojne moći NATO, sa kojom zemlje zapadne Evrope računaju u sadašnjem ciklusu trke u naoružavanju. Tome znatno doprinosi predstojeće uvođenje tzv. evroraketa i novih generacija konvencionalnog naoružanja u operativnu upotrebu oružanih snaga NATO u Evropi. Tome se još može dodati i sve *ofanzivnija globalna strategija SAD* koja u Evropi, pored ostalog, računa i s unutrašnjim ekonomskim i drugim teškoćama zemalja Varšavskog ugovora. Zagovornici strategije *isturene odbrane* njenu neophodnost obrazlažu porastom vojnih mogućnosti zemalja Varšavskog ugovora, posebno njihovih oklopno-mehanizovanih formacija. Zadržava se termin »isturena odbrana«, pre svega iz psihološko-propagandnih razloga, premda se, u suštini radi o izučavanju mogućnosti i stvaranju uslova da se sa defanzivne prede na ofanzivnu koncepciju i strategiju vođenja eventualnog rata u Evropi u konvencionalnim uslovima ili uz ograničenu i selektivnu upotrebu nuklearnog oružja.

U članku *Isturena odbrana Evrope*¹ Džon Tilson iznosi zamisao o organizovanju odbrane i načinu odbijanja napada snaga Varšavskog ugovora na zemlje zapadne Evrope. Autor tvrdi da bi se postojeći odbrambeni planovi NATO mogli pokazati manjkavi zbog nedostatka postojeće strategije *isturene odbrane*, pa daje predloge za poboljšanje sadašnje situacije u odbrani zapadne Evrope.

Zemlje — članice NATO, posebno SR Nemačka, moraju da organizuju odbranu što je moguće bliže prema granici sa zemljama Varšavskog ugovora. Takva ideja nije nova. Na primer, plan nemačkog generala Špajdela predviđao je slamanje napada snaga Varšavskog ugovora na samoj istočnoj granici Zapadne Nemačke, odnosno u graničnoj operativno-strategijskoj zoni. Ta ideja je kasnije dopunjena Tretnerovim planom minskih polja koji je predviđao postavljanje nuklearnih mina u graničnom pojasu prema Istočnoj Nemačkoj.² Navedeni planovi su bili podvrgnuti kritici ne samo političara i vojnih teoretičara, već i generala i vojnih stručnjaka, realnijih kreatora i planera NATO, pa se od njih odustalo.

Strategija *isturene odbrane* zasniva se na više političkih i vojnih procena, od kojih je najvažnija želja da se smanji teritorija NATO koja će biti poprište borbenih dejstava. Međutim, na osnovu postojećih vojnih snaga i rasporeda jedinica, odnosno odnosa snaga i vojnih doktrina NATO i Varšavskog ugovora, ostvarivanje sadašnjih zamisli i planova *isturene odbrane* nije moguće. U stvari, insistiranje zemalja NATO na *isturenoj odbrani* na bazi postojeće doktrine NATO, jedino može da vodi brzom porazu — konstatuje Dž. Tilson.

U interesantnoj analizi Dž. Tilson ukazuje na neke probleme strategije *isturene odbrane*:

Prvo, rastresit strategijski razvoj i kordonski raspored oružanih snaga NATO duž čitave granice na položajima isturenim prema protivniku zasniva se na pretpostavci koja odgovara političkoj situaciji u Evropi i političkim krugovima u SR Nemačkoj. Ali, u vojnom pogledu ta strategija je rizična, pogotovo ako se smatra da se sovjetski prodor može zaustaviti u neposrednoj blizini granice postojećim jedinicama i njihovim rasporedom. Snage zemalja Varšavskog ugovora imale bi zadatak i mogućnost da probiju prvu odbrambenu liniju i da brzo izbiju u pozadinske rejone, da razbiju i savladaju snage NATO. To bi učinile ne toliko nadmoćnošću svojih snaga, koliko stvaranjem konfuzije, nereda i paralisanjem jedinica NATO na položajima

¹ John Tillson: *The Forward Defense of Europe*, Military Review 5/1981.

² Nikola Ljubičić: *Opštenarodna odbrana strategija mira*, izdanje VIZ, Beograd 1981, str. 192—203.

jima i u prigraničnoj zoni, pogotovo kad bi udaru sa fronta sadejstvovala jake snage koje bi dejstvovala u neposrednoj pozadini borbenog rasporeda. O takvim mogućnostima sve se više piše u stručnim časopisima na Zapadu, a zaključci se izводе na bazi jačine, formacijskog sastava, rasporeda jedinica zemalja Varšavskog ugovora i manevara koje su izvodile u poslednje vreme.³

Drugo, NATO nema jake operativne rezerve koje bi se posle davanja uzbune mogle brzo pojaviti na frontu, zaustaviti prodor protivnika i izvršiti uspešan protivudar.

Varšavski ugovor, znajući za pomenute nedostatke, što se vidi iz njegove doktrine i strategijske upotrebe snaga, teži da iskoristi slabosti NATO i dovede zemlje zapadne Evrope i NATO u celini, najblaže rečeno, da smanjenja sposobnosti *odvraćanja* (deterenta). Da bi NATO sačuvao mogućnosti odvraćanja, on mora da izvrši poboljšanja u doktrini i strategiji, u razvijanju i načinu upotrebe svojih formacija i snaga, i klasičnih i nuklearnih, naročito na evropskom ratištu.

Prema mišljenju Dž. Tilsona, jedna od solucija za rešenje nastalih problema je zamena postojeće strategije *isturene odbrane* strategijom *pokretne odbrane*. Ona pruža mogućnost da NATO ustupi deo teritorije protivniku kako bi se dobilo u vremenu radi prikupljanja snaga, zaustavljanja prodora glavnih snaga protivnika i izvođenja protivudara jakim sopstvenim grupacijama. Takva alternativa *isturenoj odbrani* bila bi realna, na što su ukazivali poznati vojni teoretičari i vojskovođe na Zapadu (Montgomerijev plan »periferne odbrane Evrope«, Žuenov plan »manevarske odbrane do Rajne«, Redfordov plan odbrane Evrope itd.).

Međutim, *pokretna odbrana* nalaže da NATO prihvati ideju o napuštanju većih delova teritorije SR Nemačke. Pošto SR Nemačka, u slučaju rata, nije spremna da prihvati napuštanje Hamburga, Hanovera i Kasela da bi se spasila Evropa i ostale zemlje članice NATO pokretna odbrana za nju nije prihvatljiva. Zbog toga stratezi NATO nastavljaju da istražuju najpogodniji način organizacije strategije *isturene odbrane*, jer za sada ona nema alternative.

Da bi rešio neposredne probleme u odbrani Evrope, NATO — kako ističe autor — ulaže određene napore i iznalaženje odgovarajućih rešenja. Centralno mesto u tim naporima ima *dugoročni odbrambeni program*, koji ima više od 120 mera planiranih za poboljšanje organizacije, planiranja i borbene spremnosti jedinica NATO.

³ C. N. Doneli: »Dejstva u pozadini neprijatelja«, časopis *International defence review* 1/80, prikaz u časopisu *Vojno delo* 3/82.

Kreatori takvog programa se zalažu za jačanje sposobnosti operativnih jedinica, rezervi, protivvazdušne i protivdesantne odbrane, za poboljšanje rukovođenja i komandovanja, za jačanje sposobnosti elektronskog ratovanja itd. Realizacija tog dugoročnog programa za odbranu Evrope mogla bi da košta od 60 do 80 milijardi dolara. Tim sredstvima bi se, zaista, poboljšala borbena sposobnost NATO.

Međutim, po mišljenju autora, pomenuta poboljšanja se više odnose na strukturu oružanih snaga i njihovu formaciju nego na strategiju. Na taj način ona ne rešavaju postojeće suštinske probleme strategije *isturene odbrane*. Štaviše, nismo sigurni »da li je NATO spreman i u stanju da podnese pomenute troškove dugoročnog programa za organizovanje odbrane«, ističe autor u navedenom članku.

Alternativna strategija

Džon Tilson smatra da postoji bolji način za povećanje odbrambene sposobnosti NATO, da se pri tome *ne napušta koncepcija isturene odbrane*. Osnovni elementi te alternativne solucije u sadašnjoj strategiji NATO za Evropu ispoljavaju se u određenim zahtevima koji treba da se dosledno realizuju.

Prvo, NATO mora da izvrši konkretne pripreme u miru i da organizuje *jaku odbranu u graničnim oblastima* prema zemljama Varšavskog ugovora.

Drugo, NATO mora da postavi odgovarajuće zadatke *regularnim jedinicama* i jedinicama koje se formiraju od *rezervista* u skladu sa njihovim mogućnostima i sposobnostima.⁴ To će omogućiti da se odvoji veći deo snaga regularne vojske za raspored u dubini i za izvršenje protivnapada.

Uvek kada se ideja »o pripremljenoj odbrani« predlaže kao način za poboljšanje odbrane evropskih zemalja NATO, iznose se dva protivurečna argumenta. Prvi je političke prirode, a uslovljen je položajem i ulogom SR Nemačke u NATO, a drugi je vojne prirode, a uslovljen je zahtevima uspešne odbrane od premoćnih snaga Varšavskog ugovora, pre svega njegovih oklopno-mehanizovanih grupacija.

Naime, Zapadna Nemačka ne želi da dozvoli organizovanje i izradu odbrambenih položaja duž svoje istočne granice u miru da se

⁴ Dž. Tilson je izvršio podelu oružanih snaga koje bi učestvovala u odbrani na isturenim položajima prema snagama Varšavskog ugovora. Prvo su tu *regularne (aktivne) jedinice NATO-a*, kojima je namenio zadatke za protivudar, a *jedinice sastavljene od rezervista* imale bi odbrambene zadatke na utvrđenim položajima i objektima u sistemu odbrane.

time ne bi izazvale SSSR i Istočna Nemačka, odnosno SR Nemačka ne želi da se suoči sa političkim nemirima u svojoj zemlji koji bi mogli da nastanu kao rezultat takvih odbrambenih priprema.

Drugi argument vojne prirode ukazuje na analogiju neuspeha utvrđene linije Mažino u drugom svetskom ratu. Autor, međutim, ističe da francuska odbrana u drugom svetskom ratu na toj liniji nije podbacila zbog toga što je linija Mažino bila fatalno razbijena, već zbog toga što iza te linije nisu postojale odgovarajuće pokretne rezerve koje bi zaustavile brzi prodor napadača i izvršile uspešne protivudare.

Iako pomenute političke procene u SR Nemačkoj predstavljaju realnost, potrebe i napor u jačanju odbrambenih sposobnosti NATO u Evropi treba da ih prevaziđu, smatra autor. Teško je shvatiti zašto bi pravovremene odbrambene pripreme bile provokativnije od držanja stalnih oružanih snaga orijentisanih prema Istoku. Najzad, ako zapadni Nemci ozbiljno misle o svojoj odbrani uz minimalni gubitak teritorije, i ako se odbrambene pripreme vrše promišljeno više godina, njihova vlada mora da bude u stanju da savlada prigovore i otpore koji se odnose na organizovanje jake i efikasne odbrane u pograničnoj oblasti.

Pripreme za organizovanje odbrane na isturenim položajima prema snagama Varšavskog ugovora

Jedno od glavnih pitanja koje se postavlja pred planere snaga NATO jeste: kakav odnos snaga treba imati za uspešnu i efikasnu odbranu od napada snaga Varšavskog ugovora? O tome niko ne može dati određen odgovor. Saglasnost postoji jedino u saznanju da se snage napadača, da bi izvršio uspešan napad, povećavaju u skladu sa menjanjem osobina zemljišta i povećanjem obima priprema branioaca. To je zato što teško prohodno zemljište i odbrambene pripreme doprinose da se smanjuju neke bitne prednosti napadača u pogledu koncentracije, načina dejstva, tempa napada i inicijative snaga u borbi.

Džon Tilson smatra da NATO mora da obezbedi *dovoljno duboku odbrambenu zonu* da bi obezbedio dovoljno vremena vlastitim snagama da se koncentrišu prema snagama protivnika kako bi mogle da zaustave napredovanje napadača, odnosno da se orijentišu prema snagama napadača na pravcu njegovog glavnog udara. Takva odbrambena zona će se, verovatno, protezati na dubini oko 40 km od gra-

nice. To rastojanje može da bude manje ako se radi o teško prohodnom zemljištu. Početne pripreme odbrambene zone će obuhvatiti uređenje zemljišta za sprečavanje kretanja neprijatelja van puteva i pripreme za rušenje mostova, puteva, železničkih pruga i drugih objekata.

Program za uređenje teritorije ima zadatak da se pojačaju prirodne prepreke i smanji potreba za veštačkim preprekama, kao što su minska polja koja se mogu postavljati samo posle izvršene mobilizacije. Taj program bi obuhvatio pošumljavanje, zidanje terasa, izgradnju jezera za rekreaciju i navodnjavanje, kopanje kanala i stvaranje zelenih živica. Pored projekata za uređenje teritorije radi sprečavanja bržeg kretanja snaga Varšavskog ugovora van puteva, biće preduzeti koraci za obezbeđenje normalnog rada na putevima, železnicama i kanalima u odbrambenoj zoni.

Pripremanje objekata za rušenje duž puteva i železnica u SR Nemačkoj je značajno iz dva razloga: prvo, neprijatelj, čiji uspeh zavisi od brzog napredovanja, mora da koristi puteve i železnice prvenstveno radi kretanja i snabdevanja vlastitih snaga, što znači da će njegovo napredovanje biti usporeno ako više mostova bude uništeno i više puteva i železnica blokirano; drugo, propust da se izvrše pripreme za rušenje pojedinih objekata u znatnoj meri će umanjiti broj prepreka koje bi se mogle upotrebiti, jer izrada prepreka je teža tamo gde nisu izvršene pripreme za rušenje i zahteva više vremena.

Kako se rušenja ne mogu vršiti pre nego što otpočnu neprijateljstva, same prepreke se mogu raditi samo u vremenu između početka napada i vremena približavanja protivničkih snaga. S druge strane, ako su mesta za izvršenje rušenja pripremljena, broj prepreka koje mogu biti iskorištene je gotovo neograničen. Štaviše, aktiviranje prepreka može biti odloženo sve dok se neprijatelj ne približi određenom objektu. Putevi i mostovi koji nisu pripremljeni za rušenje mogu se uništavati i u momentu kada neprijatelj naiđe, ali takva rušenja ne daju uvek potrebne efekte. Prevremena rušenja objekata mogu postati prepreka i za kretanje sopstvenih snaga NATO.

Druge pripreme se mogu vršiti duž pogodnih pravaca nastupanja neprijatelja. Elastične plastične cevi, na primer, mogu se postaviti pod zemlju još u miru. Posle mobilizacije te cevi se mogu napuniti tečnim eksplozivom i čim se neprijatelj približi one se mogu dići u vazduh i za trenutak se mogu stvoriti iznenadni i efikasni protivtenkovski rovovi. Drugi tipovi prepreka mogu biti stvoreni na osnovu obnavljanja oštećenih objekata i prepreka. Planovi predviđaju da se većina prepreka prilagodi terenu. Samo ograničen broj minskih polja,

žičanih prepreka, protivtenkovskih rovova i drugih prepreka treba da se radi nakon završetka mobilizacije.

Džon Tilson u navedenom članku ističe da *organizovanje odbrambene zone u miru* omogućava veliki broj značajnih poboljšanja u odbrani NATO. *Prvo*, samo organizovanje odbrambene zone doпрinese da zemlje Varšavskog ugovora shvate da brz prodor kroz odbrambene položaje NATO nije tako lak i realan, čime se povećava elemenat odvracanja NATO, a pojačava se i samopouzdanje sopstvenih snaga u mogućnost i efikasnost odbrane. *Drugo*, ukoliko dođe do rata, zbog kratkog vremena od davanja uzbune do izlaska jedinica na položaje, snage NATO neće biti u stanju da pripreme dovoljan broj prepreka. *Treće*, ako izbije ratna kriza, a kasnije do rata ipak ne dođe, objekti za rušenje na terenu mogu ostati, dok će za uklanjanje minskih polja i drugih veštačkih prepreka biti potrebni veći naponi i izdaci. *Četvrto*, postojanje pripremljenih objekata za rušenje pruža NATO veliku fleksibilnost pri odlučivanju o tome koje prepreke treba aktivirati kada počne rat. Najzad, *peto*, organizovanje odbrambenih položaja velike dubine čini rastresito postavljene snage branioca manje osetljivim na napade velikih grupacija neprijatelja, i klasičnim i nuklearnim oružjem.

Najznačajnije prepreke za sprečavanje pokreta neprijatelja već postoje, a to su *gradovi* u odbrambenoj zoni. Mada je u stanju da izbegne glavne gradove i rejone oko njih, neprijatelj neće moći da izbegne manje gradove koji se praktično nalaze na svakoj raskrsnici puteva. Uređenjem i posedaњem gradova i urbanih reјona radi aktivnog učešća u odbrani mogu se postići značajni efekti. Međutim, pri tome treba imati na umu da uključivanje gradova kao glavnih prepreka može imati za posledicu njihovo uništenje, potpuno ili samo njihovih spolјnih ivica. Naizmenično uključivanje većih i manјih gradova kao prepreka u sistem odbrane može prinuditi neprijatelja da ih zaobilazi kako bi izbegao usporavanje nastupanja, ali na taj način, ipak, gubi u vremenu i usložava manevar svojih snaga.

Radi efikasnog zaustavljanja ili zadržavanja snaga neprijatelja, prepreke se moraju *osmatrati i braniti vatrom*. U tekućim odbrambenim planovima NATO prepreke će — a one će se, uglavnom, raditi brzo, jer za sada postoji samo minimalni mirnodopski program za njihovu izgradnju — braniti i osmatrati snage NATO na odbrambenim položajima pripremljenim na brzu ruku. Te snage će se u znatnoj meri smanјiti zbog gubitaka od masovne artiljerijske i raketne vatre. Snage NATO, postavljene na te osetljive odbrambene položaje, moraju biti bolje zaštićene od efikasnog osmatranja i snažne vatre,

izradom jakih odbrambenih položaja i preduzimanjem svestranih mera maskiranja.

Takvi *odbrambeni položaji i objekti*, izrađeni od armiranog betona, nalaziće se na najvažnijim pravcima i položajima u sistemu odbrane. Oni su znatno jeftiniji od tenkova i oklopnih transportera, mada nemaju elemente mobilnosti, ali pružaju znatno veću mogućnost preživljavanja. Predviđeni su da pruže zaštitu od savremenih protivtenkovskih preciznih vođenih projektila većeg dometa, a služe i za upravljanje vatrom artiljerije i kontrolu dejstva avijacije. Iako bi njihova lokacija mogla da bude poznata neprijatelju, ipak su manje osetljivi na vatru neprijatelja nego snage koje su posele odbrambene položaje pripremljene na brzu ruku.

Odbrambeni položaji i objekti mogu biti veoma različiti. Preko osmatračnica mogu se davati obaveštenja o napadu neprijatelja i izvršenju pripremljenih rušenja, a služe i za kontrolu artiljerijskih i avijacijskih udara. Manji odbrambeni položaji i objekti na njima mogu biti razbacani i razmešteni u više pošumljenih rejonu odbrambene zone da bi pojačali sposobnost kretanja lakših pešadijskih jedinica koje nastoje da spreče neometan prolaz neprijatelja.

Tenkovski i protivtenkovski položaji za regularne snage bili bi izgrađeni u pošumljenim i u otvorenim rejonima. U otvorenim rejonima, na važnijim odbrambenim položajima, bili bi uključeni protivtenkovski projektili i oružje za neposredno i posredno gađanje radi odbrane snaga koje se nalaze na glavnim pravcima nastupanja neprijatelja i odbrane prepreka koje su postavljene na tim pravcima. Glavni odbrambeni položaji bili bi izgrađeni u rejonima gde se ne mogu postaviti efikasne prepreke u miru.

Postojanje pripremljenih odbrambenih položaja ne znači da regularna mehanizovana pešadija, tenkovske i artiljerijske jedinice neće biti potrebne u odbrambenoj zoni. U odbrambenim zonama bi trebalo da postoje *aktivne regularne snage* u miru. U ratu bi se broj takvih aktivnih jedinica smanjivao u skladu sa pristizanjem jedinica iz rezerve i zauzimanjem određenih položaja u odbrambenoj zoni. Neke aktivne regularne jedinice bi pri tome mogle ostati da pojačavaju vatreno dejstvo mobilisanih rezervista. Isto tako, te jedinice bi se mogle upotrebiti u rejonima gde ne postoje stalni odbrambeni položaji. Međutim, odbrambeni položaji znatno bi smanjili potrebu za aktivnim jedinicama raspoređenim na početnim odbrambenim položajima. Oslobođene takvih obaveza te snage mogle bi se upotrebiti kao *operativne rezerve* i uputiti prema snagama neprijatelja na pravcu glavnog udara.

Jedna od posebnih prednosti korišćenja odbrambenih položaja smatra Dž. Tilson jesu *stalne bezbedne telefonske linije*. Danas, pokretne snage NATO zavise od upotrebe radio-veza. Varšavski ugovor, svestan te činjenice, razvio je mogućnost intenzivnog elektronskog izviđanja i ometanja radio-saobraćaja. Ta sposobnost elektronskog rata biće korišćena u toku napada njihovih snaga. Varšavski ugovor može radio-prisluškivanjem da obezbedi značajne obaveštajne podatke, a radio-ometanjem da prekida i taktičke komunikacije NATO. Radio-prisluškivanje i radio-ometanje može da prekine gotovo sve odbrambene napore NATO.

Kako osetljivost na elektronsko izviđanje i ometanje zavisi od dometa radio-sredstava, najveći uticaj neprijateljskih elektronskih sredstava na snage NATO biće na udaljenosti 30 km od granice. Ako snage NATO obezbede pripremljene odbrambene položaje, moguće je da se obezbede *stalne veze* između odbrambenih položaja, sa pokretnim snagama u pozadini i višim komandama. Te veze neće koristiti samo snage na odbrambenim položajima, već će ih koristiti i pokretne snage koje se povezuju s odbrambenim položajima i artiljerijskim jedinicama, kao i sredstva za podršku i snaga u odbrani na pripremljenim položajima i pokretnih snaga. Upotreba bezbednih stalnih veza može znatno povećati odbrambene sposobnosti NATO.

Postojanje čitavog sistema odbrambenih položaja, povezanih bezbednom mrežom sredstava veze, isto tako bi moglo doprineti obezbeđenju tačnih *obaveštajnih podataka* o veličini i mestu napada neprijatelja. Na primer, sistem veza bi se mogao koristiti za tačno određivanje mesta napadnih snaga neprijatelja. Pomoću tog sistema iz svakog odbrambenog položaja slali bi se kodirani signali kada se osmotri neprijatelj, kada vrši pokret i angažuje se u borbi, obilazi ili napušta položaj. Koristeći sistem veza komandant na vojištu može da odredi mesto i brzinu kretanja snaga neprijatelja na svakom pravcu njegovog napada i mnogo tačnije da odredi mesto vlastitih pokretnih snaga koje vrše protivnapad, kao i vlastitih vazduhoplovnih snaga koje dejstvuju protiv snaga neprijatelja na pravcu glavnog udara.

Iz odbrambene zone može se povećati i efikasnost dejstava *vazduhoplovnih snaga* NATO. Komandant vazduhoplovne jedinice mora dobiti odgovarajuće informacije o mestu neprijateljevih snaga na pravcu glavnog udara ili o snagama na pojedinim pravcima napada, što je težak zadatak u složenim trenucima borbe, kada radio-veze mogu biti ometane. Bez obaveštajnih podataka neće moći da odredi mesto i zadatke svojih sredstava, čak ni u samom borbenom rejonu

i neće uspeti da koncentriše masovnu vatru raspoloživih vazduhoplovnih snaga NATO u najkritičnijim rejonima — na pravcu glavnog udara.

Džon Tilson, zatim, analizira veličinu površine SR Nemačke koju bi zahvatili odbrambeni položaji, iznos troškova⁵ i eventualne nemire zbog organizovanja navedene odbrambene zone.

Program za uređivanje teritorije obezbeđuje poboljšavanje osobina zemljišta za odbranu. Pripremanje objekata za rušenje vršilo bi se nenametljivo. Postoji verovatnoća da budu primećeni radovi samo u izradi odbrambenih položaja. Odbrambena zona bila bi u proseku duboka 40 km i mogla bi se protezati na dužini oko 800 km, od Severnog mora do austrijske granice. Ona bi obuhvatila oko 32.000 km² ili 13% teritorije SR Nemačke. Samo veoma mali deo ove oblasti bio bi zahvaćen uređenim odbrambenim položajima i objektima. Na primer, ako se uredi 2.000 odbrambenih položaja, veličine 200×100 metara, ukupno zahvaćeno zemljište bilo bi 40 km², ili 12% od odbrambene zone, što je manje od 02% teritorije SR Nemačke. Kada se ti položaji urede, veći deo zemljišta te oblasti biće vraćen vlasnicima i može se koristiti u poljoprivrednoj delatnosti. Autor iznosi mišljenje da je malo verovatno da bi izrada odbrambenih položaja izazvala ozbiljnije nemire u SR Nemačkoj. Međutim, takav stav bi se teško mogao prihvatiti u sadašnjoj uzburkanoj situaciji jačanja anti-ratnog i antinuklearnog pokreta u zemljama zapadne Evrope, naročito u SR Nemačkoj. Konačno, ova doktrinarna razmatranja se ne mogu posmatrati mimo globalnih planova NATO, a oni su zasnovani na nuklearnim raketama čije je instaliranje već u toku.

Obezbeđenje odbrambene zone ljudstvom

Da bi obezbedio odbranu u početnom periodu rata, NATO se prema sadašnjim planovima oslanja na aktivne snage razvijene na frontu — na svoje najposposobnije i najobučenije snage. Zbog toga

⁵ U analizi tekstova autor ističe da konkretan iznos nije poznat i da se do njega teško dolazi. No, on je, ipak, došao do nekih zaključaka na bazi troškova i cena u 1981. godini. Računao je troškove za izradu objekta i uređenje položaja, pripremu objekata za rušenje, cenu koštanja zemljišta na kome bi se izgradili posebni fortifikacijski objekti i položaji, cenu koštanja stalnih linija veza itd. Na osnovu toga je došao do saznanja da bi sumom od 5 milijardi dolara NATO mogao znatno da poboljša svoju odbranu. Te troškove bi srazmerno delile sve zemlje članice NATO. Ako se uporede troškovi koji su potrebni za oko 10 divizija koje bi se organizovale za odbranu na brzu ruku (što iznosi oko 17 milijardi dolara plus 8 milijardi za ratne rezerve), s ovim troškovima postigla bi se velika finansijska ušteda u organizovanju odbrane kakvu predlaže Dž. Tilson.

veći deo nemačkih snaga, koje se stavljaju na raspolaganje za izvršenje protivnapada (protivudara), biće mobilisan iz redova rezervista. Postavljanje zadataka *aktivnim jedinicama i jedinicama iz rezerve* treba da bude obrnuto nego što je sada slučaj. Najsloženiji zadaci jedinica NATO su protivnapadi i protivudari na snage Varšavskog ugovora koje dejstvuju na pravcu glavnog udara. Za te zadatke su potrebne dobro obučene, fleksibilne i maksimalno mobilne snage. Oni se ne mogu postavljati jedinicama koje su sastavljene od rezervista.

Zadaci jedinicama NATO formiranim od rezervista, naročito onih u Evropi, koji mogu biti pozvani u vojsku u roku od nekoliko časova, treba da se postavljaju u odbrambenoj zoni. Kako ti zadaci nisu složeni kao zadaci za izvršenje protivnapada, oni su u skladu sa sposobnostima jedinica koje su sastavljene od rezervista.

Posle mobilizacije jedinice formirane od pozvanih rezervista se upućuju prema odbrambenoj zoni i posedaju pripremljene odbrambene položaje. Delovi aktivnih snaga će, isto tako, da posednu određenu odbrambenu zonu, spremne pre svega za aktivna dejstva. Tenkovske i pešadijske jedinice, koje dejstvuju u sadejstvu sa jedinicama obezbeđenja, pružće pomoć svim snagama koje izvode odbranu. Aktivne artiljerijske jedinice obezbeđivaće vatrenu podršku, a inženjerske jedinice nastaviće rad na poboljšanju prepreka i odbrambenih položaja u odbrambenoj zoni.

Prema tome, kako neprijateljev napad narasta u odbrambenoj zoni i otkriva pravac glavnog udara svojih snaga, sve raspoložive aktivne snage branioca upućuju se protiv snaga neprijatelja koje dejstvuju na pravcu glavnog udara. Snage rezervista će na taj način, takođe, biti maksimalno iskorišćene pri izvršavanju najosetljivijeg zadatka — protivudara.

Vrste jedinica koje se formiraju od rezervista mogu biti veoma različite. Na primer, one mogu da uključe 30 hiljada ljudi nemačke granične policije u granične snage Savezne Republike Nemačke. U tom slučaju *nemačka granična policija* poslužiće kao jezgro za formiranje većih jedinica koje mogu biti mobilisane u roku od nekoliko časova. Inače, jedinice iz rezerve mogu biti formirane u *posebne odbrambene bataljone* i pridate divizijama NATO duž granice.

Ti odbrambeni bataljoni biće, prvenstveno, ako ne i u celini, nemačke jedinice. Oni će poslužiti za povezivanje jedinica NATO na frontu i za zatvaranje eventualne breše koja može nastati duž granice na sektorima za odbranu na kojima dejstvuju formacije nacionalnih korpusa i ostalih aktivnih snaga NATO. Bez obzira na formu koju će ove jedinice poprimiti, svaka od njih će imati jezgro od ak-

tivnog ljudstva za obezbeđenje odbrambene zone, za koordiniranje odbrambenih planova sa aktivnim snagama i za obezbeđenje aktivnog »odlučnog elementa«, koji je potreban da obezbedi volju rezervista za borbu.

Cena koštanja tih snaga zavisice od broja rezervista i obima potrebne obuke. Ona će biti znatno niža od cene aktivnih snaga, naročito zbog toga što se iznosi troškova za većinu nabavki uključuju u cenu koštanja odbrambene zone i zato što toj jedinici neće biti potrebna formacijska jedinica za intenzivnu podršku. Prema tome, smatra autor, neće biti neophodni veliki dopunski troškovi da se deo dvo-milionske zapadnonemačke rezerve reorganizuje i uklopi u odbrambenu zonu.

U zaključku Dž. Tilson smatra da NATO *nema potrebe da menja* svoje snage i doktrinu preko noći radi primene ove koncepcije; neće biti potrebno ni da se menja lokacija i struktura postojećih snaga da bi se primenio takav plan. Umesto toga, NATO treba samo da počne sa programom za postepeno poboljšavanje stanja u odbrambenoj zoni. Početni naponi koji će, verovatno, biti učinjeni u najkritičnijim rejonima, kao što su ravnica severne SR Nemačke i projekti za uređenje udubljenja Fulda, i specifični radovi na uređenju teritorije mogli bi početi odmah. Projekti za pripremanje objekata za rušenje su u toku i treba ih samo ubrzati. Sve dok se planovi odbrambenih položaja zasnivaju na postojećoj tehnologiji njihovo uređenje može brzo početi.

Čim se izradi *plan* i odbrambena zona počne da dobija konture, naročito u najvažnijim rejonima, jedinice rezervista koje su predviđene da posednu odbrambenu zonu mogu se formirati i početi s obukom. Nema razloga da se odbrambena zona u celini ili bar neki najvažniji rejon ne uredi i obezbede ljudstvom u vremenu od 2 do 3 godine od pokretanja projekta na bazi ovakve koncepcije odbrane na istočnim granicama SR Nemačke.

Realizacija takve strategije u *isturenoj odbrani* značila bi stvarno povećanje deterenta NATO bez većih povećanja oružanih snaga NATO ili većih troškova. Pored toga, razvijanje jače odbrane NATO, koja je manje zavisna od broja ljudi i oružja Varšavskog ugovora, ali efikasnija u odnosu na opasnosti sa kojima se NATO suočava, može pomoći da se smanje tendencije sve izraženije trke u naoružavanju. Najzad, autor ističe: »Premda NATO na sebe gleda kao na odbrambeni savez, Varšavski ugovor mu pripisuje ofanzivni karakter i mogućnost, te nije voljan da prihvati gledanje NATO«.

Varšavski ugovor je došao do takvih saznanja zbog već donete odluke o premeštanju američkih snaga u SR Nemačkoj bliže grani-

cama prema istočnim susedima, sve češćeg isticanja zahteva za os-
tvarivanjem načela dobiti »prvu bitku«, planiranja upotrebe neutron-
skih projektila itd. Realizacija načela dobiti »prvu bitku« planira se
putem kratkotrajnih odbrambenih dejstava u plićoj, operativno-tak-
tičkoj dubini, uz brz i efikasan prelazak u protivofanzivu već u po-
četnom periodu rata. Razume se da je takva koncepcija u prvom
redu za konvencionalne uslove, pa se uporedo sa novinama u dok-
trini NATO ide i na stvaranje materijalnih preduslova, povećava-
njem izdataka za jačanje i tehničku modernizaciju oružanih snaga
NATO u Evropi, kako bi one odgovorile novim, u suštini *ofanziv-*
nim zahtevima. Konačno, u krugovima vojnih starešina Varšavskog
ugovora ne mogu biti ravnodušni prema sve učestalijim izjavama o
mogućnostima i načinu upotrebe snaga NATO u Evropi. »Dakle, moje
stanovište je uvijek bilo« — kaže general Bernard V. Rodžers, vrhovni
komandant NATO — »da ako je svrha rata, htjeli mi to ili ne, da se
uništi protivnik, onda to treba da napravimo najdjelotvornijim oru-
žjem koje imamo. Sa stanovišta upotrebe sredstava s najmanjom do-
zom štete i rizika po naše vojnike, to je svakako neutronska bomba.«⁶

Nastavljajući obrazloženje svojih stavova, Džon Tilson smatra da
se razvijanjem odbrambene zone NATO može doprineti promeni po-
menutih shvatanja, smanjenju nepoverenja i straha. Uređivanje od-
brambenih zona s obe strane granice moglo bi, čak, da bude uključeno
u pregovore o međusobnom uravnoteženom smanjenju snaga. Sva-
kako da su takva razmatranja autora interesantna, jer ukazuju na
konkretno razmatranje aktuelnih problema odbrane zemalja NATO u
Evropi, naročito na centralnom evropskom ratištu. Iste ideje su, ve-
rovatno prisutne kad je reč i o problemima odbrane na južnoevrop-
skom ratištu, gde *isturena odbrana* ima svoje specifičnosti, jer pre-
dviđa »izlazak na povoljnije položaje« radi stvaranja potrebne dubine
za uspešno izvođenje odbrambenih operacija.

Ovo razmatranje o strategiji *isturene odbrane* sigurno bi dobilo
novu dimenziju i sadržaj ako bi se razmatrala dejstva u uslovima
upotrebe nuklearnog oružja male snage, o čemu se sve više raspra-
vlja u vojnim krugovima, i ne samo u njima, na Zapadu i Istoku.
Međutim, ne ostaje se samo na raspravama, već se radi na realiza-
ciji već donetih odluka i planova. Takva orijentacija supersila i blo-
kova podstiče trku u naoružanju, unosi nepoverenje među njih, strah
i nespokoјstvo ne samo evropskih zemalja i naroda, već i ostalog
sveta.

Pukovnik u penziji
MIHAJLO VUČINIĆ

⁶ Bernar W. Rogers: *Želimo uvjeriti SSSR da mislimo ozbiljno*, intervju
u zagrebačkom tjedniku »Danas«, br. 38 od 9. studenog 1982. godine.